

Arquitecte

Manuel Gausa

Hiperterritoris, multiciutats, geourbanitats

La ciutat ja no es pot considerar des d'un únic model ni com un sol lloc més o menys ideal. Avui cal entendre la ciutat com un procés complex, evolutiu, mutable, relacional, polièdric i diversificat. Un procés fet de moviments i esdeveniments individuals i combinats, aïllats o concertats, que convocarien, al seu torn, múltiples realitats en interacció constant. Es tractaria, per tant, d'una noció de ciutat pròxima al que podríem anomenar *multiciutat*. És a dir, una estructura plural, entrelaçada i discontinua al mateix temps; una ciutat que es manifestaria com un politerritori que podria ser contemplat com un nou tipus de geografia relacional i interurbana, el que l'autor d'aquest article anomena una *geourbanitat* en xarxa.

I- Extensions

Molts dels professionals implicats amb un nou tipus de pensament *urbà territorial* ens hem vist, sovint, obligats a explicar com l'interès per intentar comprendre els actuals processos de desenvolupament de les ciutats en el territori –cada vegada més dinàmics i irregulars– no respon a la mera fasciació per la ciutat difusa, caòtica o simplement casual, sinó a una voluntat activista: concebre nous paràmetres d'organització i/o reestructuració plantejats més enllà de la forma tradicional del que s'havia interpretat fins ara com a ciutat.

Paràmetres confiats encara –malgrat l'accelerada complexitat dels actuals processos transformadors– en la capacitat política i tècnica per

orientar i innovar no només econòmicament, sinó també espacialment i estructuralment, els nostres marcs de relació, partint de criteris destinats a tenir en compte l'heterogènia diversitat de relacions, de formes de vida i, sobretot, d'escenaris en el territori –i entre territoris– com a factors bàsics capaços d'articular eficaçment, a totes les escales i més enllà dels habituals límits de la planificació urbana –o de la simple intervenció de la sort o l'atzar– els futurs desenvolupaments d'uns organismes en constant evolució entròpica.

Efectivament, de la mateixa manera que fóra inviable continuar acceptant avui el «caos fascinant» de la ciutat com a «coartada» per a l'abandonament especulatiu del que és urbà en un procés definitivament aleatori i incontrolable, també ho seria pretendre circumscriure els processos a models tancats –més o menys endògens– limitats a inèrcies o visions simplificadores, amb prou feines justificables des del punt de vista de la pura lògica administrativa.

Des d'aquest punt de vista, un cert esquematisme conceptual sembla encara entestat a continuar alimentant una estranya confrontació entre la defensa responsable de la ciutat compacta –i de tot el bagatge sublimar que hi està associat– i l'acceptació acrítica de la ciutat difusa –i de tot el missatge neoliberal que se'n deriva. Un debat que recordaria aquells enfrontaments dels anys vuitanta entre el *retorn al centre* i la possible *fugida cap a la perifèria*.

Vint anys després d'aquestes dialèctiques, avui dia som conscients que la ciutat no és ni pot ser ja ni un sol model ni un sol lloc, més o menys ideals, sinó que és un procés complex, evolutiu i mutable, com més va més polièdric i diversificat. Un procés fet de moviments i esdeveniments individuals i combinats, aïllats o concertats, que convocarien, al seu torn, múltiples realitats en interacció constant.

Evidentment, ens referim a una noció de ciutat més pròxima al que podríem anomenar *multiciutat* o *n-ciutat*: una estructura plural, relacionada i discontinua al mateix temps, que podria ser definida –per què no?– com a *disdensa*, implosiva i estesa –més que no pas explosiva– alhora. Una ciutat que es manifestaria com un politerritori, entre escales i dimensions, que podria ser contemplat com un nou tipus de geografia relacional i interurbana: una *geourbanitat* en xarxa.

La rotunditat conceptual d'aquesta trobada amb el que és geogràfic consistiria, precisament, en la seva capacitat per plantejar altres escales múltiples i assolir altres dimensions múltiples; per traspassar els límits i difuminar els vells recintes disciplinaris en una nova i possible concepció multiestructural definitivament oberta i diferencial. Aquesta seria una possibilitat afavorida, naturalment, pel transvasament d'una mirada obsessionalada per la relació morfotipològica entre arquitectura i ciutat. La ciutat

**La ciutat no és ni pot
ser ja ni un sol model
ni un sol lloc, més o
menys ideals, sinó que
és un procés complex,
evolutiu i mutable**

com a escenari estable, resultant de la gestió municipal a una altra més sensibilitzada per un nou contracte amb la naturalesa –una naturalesa evidentment significant i activa, més que no pas domèstica o *pseudobucòlica*– sorgit, paradoxalment, del mateix desenvolupament tecnològic i la seva conseqüent consciència d'una necessària interacció amb l'entorn i entre entorns.

- Parlar d'un nou tipus de geourbanitat en xarxa fóra parlar d'una nova condició del que és urbà en el territori, que faria referència a un nou tipus d'organització reticular i disdensa, nodal i discontinua al mateix temps, susceptible d'entrellaçar a múltiples escales –globals i locals– arquitectura i paisatge, ciutat i geografia.
- Parlar d'una *multiciutat* fóra al·ludir a un escenari polièdric i polinuclear en el qual la mobilitat, la interconnexió i la interesclaritat tindrien tanta importància com la tindrien, al seu torn, els llocs i els interllocs; els nusos i els nodes; les relacions transversals i les discontinuïtats interconnectades; els usos, els programes i les activitats combinats; els escenaris i les atmosferes; els sentits i les formes de vida.
- Parlar d'un *hiperterritori* fóra significar aquesta dimensió *multicapa* d'un nou escenari de simultaneïtats en el qual poden identificar-se diversos nivells estratègics de lectura, reconeixement i aposta, la principal capacitat dels quals rauria en el seu grau potencial de combinació, però també d'enllaç: entre dades i fenòmens; entre situacions i sol·licituds; entre latències i emergències; entre sistemes i contextos; entre qüestions clau i qüestions latents.

Partint d'aquesta mena de consideracions es pot abordar aquesta dimensió

múltiple i complexa de la ciutat *en i amb* el territori. Si la força de la nova multicciutat impulsés el territori, l'equilibri més o menys gran del territori incidiria decisivament en les diverses estructures que conformarien la ciutat. El concepte *ciutat de ciutats*, relatiu a certes estructures metropolitanes finiseculars, definiria tot un concepte programàtic eficaç que hauria acabat fent fortuna fins i tot entre teòrics i responsables municipals, i que seria adoptat com a possible eslògan *passapartout* de certes polítiques urbanes del tombant de segle. No obstant això, aquesta ciutat de ciutats proclamada oficialment sovint pot semblar que continua orientant-se cap a una concepció neotradicional de l'escenari urbà metropolità, entès més com una gran estructura aglutinant que no pas com una autèntica infraestructura relacional, un paisatge de trames més que no pas una trama de paisatges, un gran conglomerat més que no pas una malla.

Les antigues formes expansives d'acumulació metropolitanes, però, avui han deixat pas progressivament a conjunts *metapolitans* menys jeràrquics; conjunts relacionals concertats o col·laboradors –no sempre unívocs, sinó simultàniament diferencials– destinats a combinar centres vells i nous, nuclis atractors i nuclis intermedis, xarxes de connexió i espais de relació en un nou tipus d'estructures d'intercanvi més complexes –i flexibles– entre identitats independents, més que no pas entre entitats subordinades.¹ Estructures definides més enllà de les àrees metropolitanes tradicionals o de les eternes dicotomies urbà/rural.

Els límits dels antics nuclis municipals (centrals) apareixen integrats ara en una àmplia xarxa de connexions i estructures polinuclears que requereixen noves lògiques municipals i intermunicipals, capaces d'assegurar desenvolupaments concertats a la regió, més enllà de les habituals operacions de sort i conjuntura que tendeixen a acumular-se.² Per orientar aquesta acció i aquesta interacció multipolar entre estructures urbanes i estructures geogràfiques, sistemes globals i subsistemes locals, moviments particulars i moviments generals, decisions planificades i disposicions espontànies, pròpia dels actuals territoris metaurbans, cal la concepció estratègica de nous criteris sostenibles de desenvolupament, susceptibles de detectar situacions potencials –qualitatives i estratègiques– en el sistema i d'induir-hi reaccions positives.

Partint d'aquesta mena de consideracions, caldria plantejar-se aleshores

diverses qüestions al voltant de la dimensió múltiple, geoestratègica, de l'actual binomi territori-ciutat:

- Cap a quina mena d'estructures disdenses s'haurien d'orientar els futurs desenvolupaments d'aquesta altra mena d'escenaris d'intercanvi que connectarien creixements i paisatges, eixos i focus, «canals» de creixement i «corredors» de manteniment, en una mateixa lògica sostenible d'interacció?
- Com s'hi haurien de concertar els processos globals i les relacions locals?
- Quin paper haurien d'exercir en les estructures polifocals esmentades els actuals centres atractors i els nuclis intermedis, i com podria definir-se, *en i entre* ells, una articulació eficaç entre mobilitat, creixement, naturalesa i paisatge?
- Quina nova condició funcional haurien d'assumir els espais naturals, entesos com a grans reserves paisatgístiques i com a escenaris actius alhora?
- Com s'hauria d'abordar una nova definició funcional de les infraestructures, en tant que agents compressors –i tensors– del territori, i com se n'hauria de contemplar la possible combinació amb els sistemes naturals de captació energètica i flux productiu per convertir-los en possibles sòls generadors?
- Més enllà dels vells models d'eixample o polígon, com haurien de créixer les ciutats i a quins models haurien de referir-se a l'hora de traduir una nova sensibilitat mediambiental associada a una nova concepció de l'hàbitat entès com a paisatge relacional?
- Els antics teixits existents, de quina manera s'haurien de *reinformat* per assegurar les necessàries *reimplosions* –o, si ho preferiu, reestructuracions– urbanes?
- Amb quins criteris s'haurien de conjugar tots dos paràmetres –creixement i reestructuració– a l'hora d'assegurar una acció qualitativa en un territori potencialment capaç de compatibilitzar producció, lleure i coneixement, amb una potenciació adequada de les seves pròpies infraestructures?
- Amb quina mena d'actuacions innovadores s'hauria d'impulsar, en

aquest sentit, el reciclatge dels antics parcs immobiliaris, tant si són barris centrals madurs com si estan en fase d'obsolescència o si es tracta de perifèries modernes, residencials o turístiques, avui en fase de necessaris processos de renovació programàtics i funcionals?

- Amb quina nova ambició creativa i tecnològica, espacial i ambiental, caldria afrontar, en definitiva, els nous reptes de la societat digital i la seva traducció en nous escenaris o interfícies sostenibles de relació?

No es tractaria ja de plantejar velles dialèctiques entre models aglomeratius de focalització unijeràrquica o models expansius de distribució plurijeràrquica, sinó de propiciar possibles escenaris des dels quals es puguin concertar contractes estratègics capaços de superar els tradicionals conceptes de *desenvolupament unívoc*, *creixement zonal* i *regulació monofuncional*, als quals ens tenien acostumats els antics models de la planificació. No es tractaria de plantejar models compactes ni models difusos, sinó possibles models *entrellaçats*. Articulats i focalitzats alhora. Susceptibles de concertar estructures d'enllaç i moviments de replegament en un nou tipus de geourbanitat discontinua, en xarxa, tensionada i direccional alhora, capaç de simultaniejar densitats variables, trames diverses i noves emergències; teixits consolidats i teixits reestructurats; espais mediambientals i canals *in-between* de creixement i lliscament; paisatges de reserva i paisatges de fricció. Naturaleses genuïnes i naturaleses *híbrides*. Models referits, doncs, a aquesta nova lògica *meta* i *geo* urbana des de la qual es poden concebre autèntics *territoris de cruïlla*, plantejats a partir d'aquesta condició multi i polifacètica pròpia d'uns llocs de llocs virtuals, diversos i diversificats, més que no pas a partir de l'anhel d'un hipotètic lloc ideal, essencial, cohesiu i/o unitari.

En aquesta possible naturalesa «en xarxa» de les actuals estructures d'intercanvi i desenvolupament s'hi pot apreciar una condició més elàstica i irregular de la ciutat i del territori, en la qual les antigues formes expansives d'acumulació metropolitanes podrien deixar pas a conjunts discontinus i articulats –tal com hem indicat– en què es combinarien centres vells i centres nous, nuclis atractors i nuclis intermedis, xarxes de connexió i espais de relació, en un nou tipus d'estructures més complexes

El concepte *ciutat de ciutats* seria adoptat com a possible eslògan *passepartout* de certes polítiques urbanes del tombant de segle

i flexibles entre identitats *in(ter)*dependents més que no pas entre entitats subordinades. Emergiria, doncs, la importància estratègica de les xarxes infraestructurals, enteses no ja com a simples connectors de contingència, sinó com a autèntiques xarxes coordinades capaces d'afavorir una certa lògica matricial en el sistema. Reconvertir moltes de les actuals «teranyines» viàries en noves malles estratègicament compatibles hauria de ser, doncs, un clar objectiu de futur.³

Hem emprat ocasionalment el terme *land-links* o *land-grids* per definir aquells possibles dispositius engranats destinats a assegurar desenvolupaments localment i globalment qualitatiu a gran escala i a nivell mediambiental, en què la ciutat no hauria de continuar interpretant-se, ja, com un únic moviment radial al voltant d'un centre, sinó com una estructura plural, intencionada i sensiblement sistemàtica, de moviments, esdeveniments i espais relacionats per eficaces xarxes infraestructurals –tendents preferentment a la flexibilitat diferencial d'una malla nuosa més que no pas a la isotropia d'un *grid* ideal– capaços d'afavorir un intercanvi més gran i més mixticitat, però també més llibertat i indeterminació.⁴

**Les antigues formes
expansives d'acumulació
metropolitanes
han deixat pas
progressivament a
conjunts *metapolitans*
menys jeràrquics**

trames de desenvolupament i combinatorietat que englobarien sistemes i estructures simultanis, nuclis històrics, eixamples compactes, polígons d'estructura lliure i, també, noves alternatives de desenvolupament urbà, així com zones de colonització suau, espais naturals i nous *paisatges operatius* concebuts com a possibles canals de connexió i d'activitat entre desenvolupaments diversos.

Una successió ritmada sobre el territori es configuraria, així, amb retraccions i dilatacions, amb extensions i retalls, i conformaria un esquema bàsic, mixt –unes vegades local; d'altres, global– obert a possibles evolucions, però referit sempre a la disposició tàctica dels mecanismes de relació; no contraposant ja espai natural i espai urbà, sinó fent-los cohabitar en sistemes estructuradors atents a la definició dels espais de transició, zones mestisses, unions ambigües entre realitats còmplices: sòls connectius (*land-links*) capaços d'assegurar desenvolupaments encadenats en què –com si fossin dits virtuals enllaçats– es generarien malles de llocs i entrellocs a escales diverses –com passaria en els sistemes fractals mateixos– i, per tant també,

en cada una d'elles, successius nivells de paisatge –reserves naturals, paisatges mixtos, «dits» longitudinals, connectors «osmòtics», «llengües» verdes transversals, *terrains vagues*, esclotxes intersticials, topografies artificials, plataformes d'ús, espais públics, peces d'intercanvi i transferència, etc.⁵ Espais relacionals vinculats, en definitiva, al lleure, al descans, a l'activitat temàtica, lúdica, o mixta i/o a tots aquells usos complementaris cada vegada més importants en la nova societat que s'acosta.⁶

II- Implisions

En tot cas, si diversos factors –econòmics i funcionals, socials i productius, etc.– haguessin motivat l'explosió de la ciutat en un nou tipus d'estructures més disperses en imbricació directa amb un espai tradicionalment exterior, és evident que aquest canvi d'escala de la ciutat en el territori –i entre territoris– demanaria, en paral·lel, un possible moviment contraposat de reimplosió i/o reestructuració internes, associat a la majoria dels seus nuclis bàsics i zones primàries de densitat.

El moviment dual esmentat no seria contradictori, ja que el que aquí es plantejaria seria una condició discontinua i focal al mateix temps. Una condició disdenda que implicaria combinar accions sostenibles de desenvolupament associades a una nova relació sinèrgica amb el paisatge i a operacions de reciclatge i de reestructuració associades a una redefinició estructural de les antigues trames existents o de les trames difuses recents. Una condició en la qual desenvolupar no implicaria necessàriament créixer, ni créixer forçosament ocupar. Al contrari, es tractaria de combinar moviments de sistole urbana i de diàstole territorial. Estendre el paisatge i implosionar l'arquitectura.

La ciutat contemporània hauria de pensar, al seu torn, en el fet de com créixer cap endins reactivant els seus teixits, reinformant les estructures existents, assumint i potenciant la naturalesa variada –i «excèntrica»– de la ciutat mateixa, potenciant la diversitat, articulant les característiques específiques dels diversos estrats i escenaris que hi conviurien, no per reproduir-los –ni per «redimir-los»– d'acord amb models ideals, sinó per extreure-ne els potencials heterogenis.

Produint operacions estratègiques de redefinició interior destinades a

En la naturalesa «en xarxa» de les actuals estructures d'intercanvi hi ha una condició més elàstica i irregular de la ciutat i del territori

positivar les diferències –i fins i tot les aparents deficiències– extremant les identitats i les singularitats; destacant els actius –evidents i ocults–; no només renovant les realitats existents amb formes noves, sinó també amb noves formulacions que haurien d'impulsar, amb un lideratge públic decidit, una nova política de reactivació interior amb el suport de la definició de noves plataformes urbanes o brots de densitat atractora situats en possibles espais de recuperació central, en espais de fricció entre teixits i/o en espais de límit infraestructural; afavorint l'aprofitament actiu de certs sòls de marge o la puntual reestructuració –en altura i densitat– de trames i teixits ja existents; equilibrant les operacions esmentades amb oportunes obertures i dilatacions.

Aquestes serien possibles intervencions de vocació mixta –programes i usos, volumetries i superfícies, topologies i tipologies– plantejades a escala global i local al mateix temps i destinades a propiciar noves combinacions hàbitat-cultura-producció-intercanvi però, també, a afavorir nous marcs de convivència social i cultural –tercera edat, col·lectius joves i/o universitaris, poblacions immigrants i poblacions actives, etc.–, estimulats mitjançant incentius específics i mitjançant nous tipus d'equipaments públics vinculats a usos lúdics, educatius i esportius. És a dir, a nous espais multiús –de gestió temporal i/o variable– i a noves interpretacions programàtiques, culturals, formatives, creatives i/o col·lectives, que implicarien la col·laboració entre diferents actors socials; retornant a la ciutat atractors definits més enllà de les plusvàlues merament especulatives i atractius concebuts més enllà de les figuracions purament estètiques, també relacionals, funcionals, productives i infraestructurals. Més enllà, en tot cas, dels criteris amb què s'haurien plantejat els tradicionals plans de reforma interior (PERI) dels vuitanta, de clara vocació «traçadista».

La noció subjacent de *reciclatge*, implícita en aquestes operacions de reactivació interior, introduiria la necessitat d'idear noves respostes per als conjunts urbans sovint deficitaris, si no obsolets. Vells teixits o nous polígons, escenaris patrimonials o escenaris sorgits de l'autoorganització i l'autoconstrucció formen immensos parcs immobiliaris, de vegades decadents, de vegades prematurament envellits pel fet d'haver estat construïts de manera accelerada, que avui presenten importants patologies funcionals, espacials, constructives i ambientals per a les quals calen contun-

dents operacions de cirurgia redefinidora. Velles fàbriques anacròniques, polígons residencials, megalòpolis turístiques, perifèries no funcionals o creixements pseudoespontanis, serien alguns dels possibles escenaris susceptibles d'acollir projectes de reactivació –operacions, en resum, de renovació i de reinformació– destinats a aturar processos creixents de desgast i d'inadaptació mitjançant actuacions globals de reestructuració i redefinició –espacials, iconogràfiques i urbanes– per tal de propiciar noves relacions entre la construcció existent i un entorn canviant.

Tot això reflecteix l'existència d'un debat molt més profund al voltant de la voluntat de preservació i la necessitat d'intervenció en el nostre medi –i la consegüent preocupació per les formes d'ocupació, actuació i colonització en el territori i en el paisatge–, que alludiria, en definitiva, a la caiguda de les antigues inèrcies –paradigmes– metodològics i la seva substitució per nous sistemes d'interrelació, lluny dels còmodes paràmetres en què, fins fa ben poc, s'havia debatut la disciplina urbana en propiciar una nova mixicitat més oberta i indisciplinada, cultural, funcional, programàtica, formal, estructural, tipològica, etc.

**La ciutat contemporània
hauria de pensar en
el fet de com créixer
cap endins reactivant
els seus propis teixits**

Concebre el territori com un escenari de cruïlles i de simultaneïtats demanaria, igualment, una qualificació del sòl basada no en planificacions de *zoning* unidimensionals o bidimensionals –zones residencials, zones industrials, zones verdes, etc.–, sinó en criteris n-dimensionals susceptibles de combinar –i comprimir– percentatges –i nivells– d'ús i de programació en noves categories híbrides.

La ciutat contemporània, doncs, no hauria de continuar essent confiada només a models rígids, normes tipològiques, classificacions zonificadores i vells traçats en planta com a únic mecanisme de planejament urbà. Una comprensió multicapa de la realitat demanaria, en efecte, una compre(n)síó multicapa de les seves activitats, usos i programacions funcionals. Avui es tractaria de projectar la ciutat en secció.

Definint mecanismes intel·ligents capaços d'articular una autèntica mixicitat tridimensional. Relacionant, efectivament, emergències, superfícies i subsòls –és a dir, capes de la ciutat– en noves tipologies (topologies i topografies) simultànies d'activitat. Però propiciant, també, noves tro-

bades entre usos, activitats i programes; entre construccions, paisatges i infraestructures; entre objectes, xarxes i entorns. Pensar, per tant, una classificació del sòl multicapa en secció seria treballar amb superposicions de classificacions i estrats simultanis, amb solapaments i encreuaments, de manera que, per exemple, construir edificis pugui significar construir paisatges, i que articular usos privats pugui significar, també, generar usos públics. Parlariem, aleshores, de *dits entrelaçats* en el territori i d'*espais imbricats* en la ciutat.

**Velles fàbriques
anacròniques,
polígons residencials,
megalòpolis turístiques,
perifèries no funcionals
o creixements
pseudoespontanis, són
alguns dels escenaris
susceptibles d'acollir
projectes de reactivació**

Les dinàmiques esmentades al·ludirien efectivament, en darrer terme, a una nova comprensió del lloc –i de l'espai en general– com a entorn o camp de forces múltiple i multiescalar, i ja no com a context purament físic o figuratiu. I, per tant, a una nova definició del projecte com a dispositiu reactiu, més que no pas com a mera resposta compositiva o posicional: un operatiu relacional i activador, estratègic i tàctic alhora, capaç de reaccionar davant del lloc i fer-lo reaccionar al mateix temps. En sinergia *en, amb i més enllà* del medi.⁷

III- Multibarcelona / Hipercatalunya

Si traslladem les consideracions esmentades als casos de Barcelona i de Catalunya, podríem afirmar que la concepció tradicional d'una gran urbanitat central, monofocal i monocentral i d'un territori satel·litzat ja no es pot continuar contemplant només a partir dels vells paràmetres de l'antiga lògica metropolitana. L'àmbit municipal de la Barcelona central no és, certament, el de la seva influència real. Però la influència real de l'escenari esmentat depèn d'un nou tipus –més polièdric i polireferencial– d'espai interrelacional.

La força de l'antiga metròpoli impulsa el territori, però l'equilibri més gran o menor del territori incideix decisivament en les diverses realitats que conformen aquest nou tipus d'estructura *metapolitana* en la qual els límits de l'antic nucli central apareixen integrats en una àmplia xarxa de connexions i estructures polinuclears. Estructures i escenaris que requereixen un necessari *contracte agenciat* amb el qual es pugui convocar i articular noves lògiques concertades capaces d'assegurar desenvolupaments orientats a la

regió, més enllà de les habituals operacions de sort i contingència.

La nova *multicitat* territorial ha d'afrontar amb convicció aquesta necessitat de coordinació a gran escala que permet afavorir nous plantejaments i marcs d'acció, susceptibles d'articular un desenvolupament ponderat i sostenible destinat a entrellaçar teixits existents, noves operacions de creixement, grans llengües de paisatge i possibles (re)estructuracions infraestructurals. És a dir, corredors de connexió, de creixement i de relació, en nous esquemes flexibles i orientats: malles i xarxes de llocs i entrellocs, de buits i plens, de paisatges operatius i de paisatges relacionals, associats a una nova interpretació del que és ecològic –una ecologia activa més que nostàlgica–, capaç d'afavorir una idea instrumental del paisatge ja no com un residu intersticial, sinó com un subsistema actiu i relacional.

- D'un territori extraurbà es tracta de passar a un territori interurbà.
- D'un territori fons a un territori *en xarxa*.
- D'un territori passiu a un territori actiu, capaç d'equilibrar àrees denses i àrees dilatades, de generar plusvàlues i alhora conservar espais de reserva i relació.

En aquest sentit, un dels principals afanys dels actuals projectes d'investigació⁸ és insistir en aquesta necessitat d'articular nous formats de col·laboració entre àmbits plurimunicipals i interterritorials amb els quals es propiciaria un plantejament més coordinat –diferencial en la localització, equilibrat en el repartiment– de papers, usos, càrregues, creixements –i plusvàlues– en el territori, per afavorir-hi un desenvolupament ponderat –asimètric i diversificat–, lluny de les batalles particularistes i lluny, també, dels habituals mètodes de zonificació, distribució i ocupació del sòl basats en competències individuals, en situacions isòtropes i en les tradicionals legislacions/classificacions del sòl, per tal de generar nous marcs supra i inter municipals d'ordenació urbanística, capaços d'afavorir un finançament just –repartit, però no necessàriament individualitzat– dels usos i els recursos.⁹

Podríem, en tot cas, demanar-nos –tal com ho hem fet fins ara– si termes com *metròpoli* i *metropolità*, aplicats a àrees territorials i relacionals complexes com les de Barcelona –i entesos com a corol·laris d'una certa concepció neoindustrial d'expansió i de *continuum* urbans, unijeràrquics i monoreferencials– no estarien deixant pas, avui, a l'evidència d'un nou

tipus de concepció de configuració més elàstica, discontinua i diferencial –urbana i geogràfica alhora– que hauria de combinar centres vells i centres nous, nuclis atractors i nuclis intermedis, xarxes d’interconnexió i espais de relació, en un nou tipus d’organització més complexa, elàstica i flexible, entre identitats independents més que no pas entre entitats subordinades.

**La ciutat contemporània
no hauria de continuar
essent confiada
només a models rígids
o a classificacions
zonificadores**

Una dimensió geourbana que, sobretot en escenaris de l’escala i configuració matricials d’un *ramstad* holandès, un *interland* suís o la mateixa Catalunya, manifestats com a *multicitats virtuals* –articulades o per articular–, hauria de contemplar nous mecanismes de relació, no només més polièdrics, sinó també més polifacètics en les característiques, en les situacions, en les estratègies i en les respostes que hi estan associades.

Partint d’aquesta mena de consideracions, podrien plantejar-se aleshores diverses qüestions al voltant de la mateixa dimensió múltiple, estratègica i territorial de l’actual binomi Catalunya-Barcelona:

- Cap a quina mena d’estructura –o de «contracte»– comuna hauria d’orientar-se aquest escenari d’intercanvi plural que connectaria l’actual Multibarcelona amb els futurs desenvolupaments de Girona i Tarragona i la seva relació amb les costes nord i sud?
- Quin paper haurien d’exercir en l’estructura multifocal esmentada –GI-BAR-TAR– les grans ciutats intermèdies del gran arc central (Reus, Vilanova, Igualada, Manresa, Vic, Mataró, Olot, etc.) i els grans corredors litorals associats (el Vallès i la B-30, el Maresme i el Garraf-Costa Daurada com a noves *ciutats-platja*) i com podrien definir-se, en aquests conjunts, estructures eficaces d’articulació transversal entre desenvolupament, naturalesa i paisatge associades a la seva vocació, implícita, de reactivació global?
- Quina mena de paper atractor i reorientador de fluxos hauria/en d’assumir la/les costa/es (la costa central, però també la costa nord i la costa sud) i quins possibles abordatges qualitius haurien de tenir, relacionats amb una nova cultura del lleure i del coneixement, i plantejats més enllà de les habituals inèrcies de rendibilitat urbanoindustrial o urbanoturística?

- Des de quins nous tipus d'enllaç hauria de plantejar-se l'important potencial logístic de Lleida i tota la seva àrea d'influència interior?
- Quina nova condició funcional hauria d'assumir la muntanya, com a autèntic territori actiu?, etc.

No es tractaria, en qualsevol cas i en els termes de les qüestions esmentades, de plantejar un altre cop un debat entre la defensa d'un possible model difús o d'un model compacte, d'un model rural o d'un model metropolità, d'un model cívic o d'un model pragmàtic, d'un model defensiu o d'un model lliurecanvista, sinó de proposar la possibilitat de concebre un gran multimodel entrelaçat, actiu i alerta al mateix temps, orientat i irregular, obert i intencionat alhora. El d'una nova naturalesa en xarxa concebuda més des de la lògica polifàsica d'un autèntic lloc de llocs, divers i diversificat, que des de l'anhel unitari d'un gran lloc unitari i cohesiu.¹⁰

L'àmbit municipal de la Barcelona central no és, certament, el de la seva influència real. La força de l'antiga metròpoli impulsa tot el territori

NOTES

1. Vegeu ASHER, François. *Métropoles ou l'Avenir des villes*. París: Ed. Odile Jacob, 1995.
2. "Models que condueixen progressivament a la formació de creixements policèntrics i 'polidiscontinus', basant-se en dinàmiques d'agrupació i distanciament proclius a l'aparició de buits -buits- i subperímetres -límits, marges- generant -com en la coneguda estora de Sierpinski- una distribució irregular de la massa total que -en situacions de més llibertat d'accés i ocupació- s'allunyaria de l'atàvica forma compacta de la ciutat clàssica per tal de multiplicar les situacions de 'límit', més privilegiades pel seu fàcil accés als espais lliures de marge i a les xarxes perifèriques de comunicació». Vegeu BECKER, Sybille [et al.], «Selbstorganisation urbaner strukturen». A: *Arch +*, núm. 121, 1994.
3. Vegeu SERRATOSA, Albert. «El sistema viario y la política territorial». A: *OP*, núm. 35, 1996.
4. A aquestes premisses responen, al seu torn, la majoria dels plans estratègics generats recentment a Europa. Plans entesos com a *mapes d'acció* -evolutius- més que no pas com a dibuixos tancats recolzats en el que és purament instrumental -en aquest sentit, l'experiència holandesa resultaria clau a l'hora d'entendre moltes d'aquestes dinàmiques, realitzades, habitualment, a partir de consultes prospectives fetes entre nous equips de recerca capaços de generar idees i alternatives, visualitzar una altra mena de potencialitats i indicar ambiciosos estratègies per als futurs desenvolupaments urbans.
5. A aquestes premisses respon el treball Barcelona Land-Grid, generat per un equip

multidisciplinari coordinat des del grup ACTAR: un intent de traslladar a un nou esquema direccional aquesta progressiva realitat metropolitana de connexions polinuclears en què s'inscriu el territori de la regió barcelonina. Una reformulació intencionada generada a partir de l'extrapolació qualitativa d'algunes de les mateixes lleis, bàsiques, implícites en aquest aparent *patchwork* (mosaic) caòtic, fet d'esquitxos i buits, que és avui la nova ciutat.

6. Vegeu ECHEVARRÍA, Javier. «Telépolis». A: *Quaderns*, núm. 211, 1995.
7. Moltes d'aquestes i de les anteriors consideracions s'apunten a la conversa entre Manuel Gausa i Sabrina Leone, publicada a *Metamorfosi*, núm. 54, 2005.
8. Cal indicar, en aquest sentit, els treballs de recerca desenvolupats en certes experiències recents entre les quals destacaria el projecte HiperCatalunya.Territoris de recerca, impulsat per la Generalitat de Catalunya l'any 2003. Vegeu BARCELONA. GENERALITAT DE CATALUNYA. *HiperCatalunya. Territoris de recerca*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2003. Vegeu també, a l'efecte de la dimensió metaurbana de Barcelona, DIVERSOS AUTORS. *Met 1.0. Barcelona Metapolis*. Barcelona: Ed. Actar, 1998.
9. Fragment de «Barcelona Metapolis: salt d'escala». Barcelona: *Espais*, núm. 47 (*La metròpoli del 2010*), 2001.
10. Fragment de «Territorios de investigación». A: *La Vanguardia*, 27 de gener de 2004.